

MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA IJODIY QOBILIYATLARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Avloqulov Dilovar Hayitboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim metodikasi

kafedrasi o'qituvchisi

Mamatqulova Nigina Erkin qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim metodikasi

kafedrasi Musiqa ta'limi yo'nalishi bitiruvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20710923>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 1-iyun 2026 yil
Ma'qullandi: 5-iyun 2026 yil
Nashr qilindi: 16-iyun 2026 yil

KEY WORDS

ijodiy qobiliyat, ijodkorlik, maktab yoshi, shaxs rivojlanishi, kreativ tafakkur, pedagogik texnologiyalar, mustaqil fikrlash, innovatsion ta'lim, tarbiya, o'quv faoliyati.

ABSTRACT

Mazkur maqolada maktab yoshidagi bolalarda ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishning nazariy asoslari, pedagogik va psixologik xususiyatlari hamda ularni rivojlantirishning samarali yo'llari yoritilgan. Ijodiy qobiliyat tushunchasining mazmun-mohiyati, bolalar ijodkorligini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar, zamonaviy pedagogik texnologiyalarning imkoniyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashishi va innovatsion tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kirish

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'sha oladigan, mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor va ijodkor shaxslarni tarbiyalashdan iboratdir. Zamonaviy jamiyat har bir insondan nafaqat mavjud bilimlarni egallashni, balki yangilik yaratish, nostandart vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish va o'zining ijodiy salohiyatini namoyon eta olishni talab etmoqda. Shu sababli maktab yoshidagi bolalarda ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish masalasi pedagogika va psixologiya fanlarining dolzarb muammolaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Maktab yoshi bolaning intellektual, axloqiy va ijtimoiy jihatdan shakllanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda bolalarda mustaqil fikrlash, tasavvur qilish, yangilikka intilish, muammolarga turlicha yondashish kabi sifatlar rivojlana boshlaydi. Mazkur sifatlarning rivojlanishi esa bolaning kelajakdagi muvaffaqiyatlari, kasbiy faoliyati va hayotiy pozitsiyasini belgilovchi omillardan biri bo'lib xizmat qiladi.

Pedagogik adabiyotlarda ijodiy qobiliyat shaxsning yangi g'oyalarni ilgari surish, muammolarni original usullar bilan hal etish hamda mavjud bilim va tajribalarni yangicha

talqin qilish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Shuning uchun ham ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish va rivojlantirishga yo'naltirilgan innovatsion yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Ijodiy qobiliyat tushunchasi ko'plab pedagog va psixolog olimlarning ilmiy tadqiqotlarida o'z aksini topgan. Xususan, L.S. Vigotskiy ijodkorlikni insonning tasavvur faoliyati bilan bog'lab, bolalik davrini ijodiy imkoniyatlarning shakllanish bosqichi sifatida baholagan. J. Gilford esa kreativlikni tafakkurning o'ziga xos turi sifatida talqin qilib, uning asosiy ko'rsatkichlari sifatida fikrning ravonligi, moslashuvchanligi, originalligi va mukammalligini ko'rsatib o'tgan. E. Torrens tomonidan ishlab chiqilgan kreativ tafakkur nazariyasi ham bugungi kunda ijodiy qobiliyatlarni aniqlash va rivojlantirishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Maktab yoshidagi bolalarda ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishiga bir qator omillar ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, oiladagi ma'naviy muhit, ota-onalarning farzand tarbiyasiga bo'lgan munosabati va bolani qo'llab-quvvatlash darajasi muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, maktabdagi ta'lim muhiti, o'qituvchining kasbiy mahorati, darslarni tashkil etish usullari hamda sinfdagi psixologik iqlim ham bolaning ijodiy salohiyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

Ta'lim jarayonida ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalaridan biri muammoli ta'lim texnologiyasidir. Muammoli vaziyatlar o'quvchilarda izlanish, tahlil qilish va mustaqil xulosa chiqarish ehtiyojini yuzaga keltiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning tayyor bilimlarni o'zlashtirishi bilan cheklanib qolmasdan, ularning yangi bilimlarni mustaqil ravishda kashf etishiga ham xizmat qiladi.

Interfaol metodlar ham bolalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. "Aqliy hujum", "Klaster", "Sinkveyn", "Baliq skeleti", "Loyiha metodi", "Rolli o'yinlar" kabi metodlar o'quvchilarning erkin fikrlashiga, o'z g'oyalarini dadil ifoda etishiga va jamoada hamkorlik qilish ko'nikmalarining shakllanishiga yordam beradi. Ayniqsa, loyiha asosida o'qitish texnologiyasi bolalarda muammolarni hal etish, axborotlarni tahlil qilish va ijodiy mahsulot yaratish malakalarini rivojlantiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining o'ri ham beqiyosdir. Chunki o'yin bolaning tabiiy ehtiyoji bo'lib, u orqali bolalar atrof-muhitni anglaydilar, turli rollarni bajaradilar va o'z tasavvurlarini namoyon etadilar. Didaktik o'yinlar esa ta'limiy maqsadlarni amalga oshirish bilan birga, bolalarda topqirlik, zukkolik va mustaqil fikrlash sifatlarini shakllantiradi.

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri sifatida qaralmoqda. Elektron taqdimotlar, interaktiv dasturlar, virtual laboratoriyalar va ta'limiy platformalar o'quvchilarning qiziqishini oshirib, ularning ijodiy faoliyatini faollashtiradi. Raqamli texnologiyalar bolalarga turli axborot manbalari bilan ishlash, mustaqil izlanish olib borish va o'z g'oyalarini innovatsion shakllarda ifodalash imkonini beradi.

Ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishda o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini ham muhim o'rin tutadi. Pedagogning o'zi ijodkor, tashabbuskor va yangilikka intiluvchan bo'lsa, o'quvchilarda ham ana shunday sifatlarni shakllantira oladi. O'qituvchi har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishi, uning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashi va muvaffaqiyatga erishishiga ishonch uyg'ota olishi zarur.

Shuningdek, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uzluksiz va tizimli jarayon bo'lib, u faqat dars mashg'ulotlari bilan chegaralanib qolmasligi kerak. Turli to'garaklar, tanlovlar, fan olimpiadalari, ijodiy uchrashuvlar va sinfdan tashqari tadbirlar ham bolalarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktab yoshidagi bolalarda ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish ta'lim-tarbiya jarayonining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ijodkorlikni rivojlantirish o'quvchilarning intellektual salohiyatini yuksaltirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos shaxs sifatida tarbiyalash imkonini beradi.

Shu bois ta'lim jarayonida muammoli ta'lim, interfaol metodlar, loyiha texnologiyalari, o'yin texnologiyalari va axborot-kommunikatsiya vositalaridan samarali foydalanish zarur. O'qituvchilarning kreativ yondashuvi, oila va maktab hamkorligi hamda bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olish orqali ularning ijodiy qobiliyatlarini yanada rivojlantirish mumkin.

Kelajak taraqqiyoti ijodkor va tashabbuskor avlod qo'lida ekanligini inobatga olgan holda, maktab ta'limi tizimida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy ishlarni yanada takomillashtirish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni.
3. Mirziyoyev Sh.M. **Yangi O'zbekiston strategiyasi.** – Toshkent: "O'zbekiston", 2021.
4. Vigotskiy L.S. **Voo braj eniye i tvor chestvo v detskom vozraste.** – Moskva: Prosveshcheniye, 1991.
5. Gilford J.P. **The Nature of Human Intelligence.** – New York: McGraw-Hill, 1967.
6. Torrance E.P. **Guiding Creative Talent.** – New Jersey: Prentice Hall, 1962.
7. Podlasiy I.P. **Pedagogika.** – Moskva: Vldos, 2008.
8. Azizxo'jayeva N.N. **Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
9. Tolipov O', Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari.** – Toshkent: Fan, 2017.
10. Hasanboyev J., To'raqulov X., Haydarov M. **Pedagogika.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
11. Xoliqov A. **Pedagogik mahorat.** – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2019.
12. Muslimov N.A. **Kasb ta'limi pedagogikasi.** – Toshkent: Noshir, 2017.